

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-61>

УДК 336.221.22(477)

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

BUDGET AND TAX POLICY OF UKRAINE: FEATURES AND AREAS OF IMPROVEMENT

Огренич Юлія Олександрівна
доктор економічних наук, професор,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0294-1889>

Щебликіна Інна Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3214-8478>

Сопіна Анастасія Євгенівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7317-5982>

Ohrenych Yuliia, Scheblykina Inna, Sopina Anastasiia
Zaporizhzhia National University

За умов нестабільності економіки, змінності законодавства, політичної ситуації важливу роль відіграє стабільність податкових надходжень як основного джерела наповнення доходів державного та місцевого бюджету. Визначено, що важливим завданням в рамках бюджетної політики є забезпечення раціонального формування, розподілу фінансових ресурсів, збільшення доходів, формування видатків бюджету, покриття державного боргу, реформування податкової системи, що сприятиме відновленню роботи підприємств, підвищенню рівня життя населення, розвитку економіки. Встановлено, що податкова політика відіграє важливу роль в організації процесу нарахування, сплати податків і зборів, здійсненні їх правового регулювання, підвищенні ефективності податкової системи, а також створенні умов для розвитку бізнесу шляхом зниження податкового навантаження, що сприятиме відновленню економіки. Доведено важливість здійснення виваженої бюджетно-податкової політики, що впливає на макроекономічні показники, стан економіки в цілому. У статті проаналізовано існуючі підходи науковців до визначення дефініцій «бюджетна політика», «податкова політика» та визначено їх роль у забезпеченні економічного розвитку та соціального добробуту. Досліджено особливості бюджетно-податкової політики України та проаналізовано структуру доходів бюджету. Здійснено аналіз державного боргу та досліджено динаміку зовнішнього і внутрішнього боргу. Проаналізовано прогностичні показники бюджетно-податкової політики України та розглянуто зарубіжний досвід бюджетно-податкової політики. Визначено проблеми бюджетно-податкової політики України та сформовано напрямки її вдосконалення: впровадження податкових пільг (з урахуванням наслідків воєнних дій); формування програм підтримки середнього та крупного бізнесу; вдосконалення законодавства в напрямку створення умов для залучення іноземних інвестицій; вдосконалення інвестиційної політики та податкового законодавства з урахуванням досвіду країн ЄС; надання податкового кредиту для підприємств при проведенні науково-дослідних робіт; розробка програм підтримки для підприємств, які мають стратегічне значення; розробка плану заходів з погашення зовнішнього та внутрішнього боргу; підвищення контролю за використанням коштів місцевого бюджету.

Ключові слова: бюджетна політика, податкова політика, податкова система, бюджетна система, бюджет, доходи, видатки, податкові надходження, законодавство, контроль.

Under conditions of economic instability, legislative changes, and political situations, the stability of tax revenues plays an important role as the main source of income for the state and local budgets. It has been determined that an important task within the framework of budget policy is to ensure the rational formation, distribution of financial resources, increase in revenues, formation of budget expenditures, coverage of public debt, and reform of the tax system, which will contribute to the restoration of enterprise operations, improvement of the population's living

standards, and economic development. It is established that tax policy plays an important role in organizing the process of tax assessment, payment, and collection, implementing their legal regulation, increasing the efficiency of the tax system, and creating conditions for business development by reducing the tax burden, which will contribute to economic recovery. The importance of pursuing a balanced fiscal policy that impacts macroeconomic indicators and the overall state of the economy is proven. The article analyzes existing scientific approaches to defining the terms "budget policy" and "tax policy" and identifies their role in ensuring economic development and social welfare. The features of Ukraine's fiscal policy are investigated, and the structure of budget revenues is analyzed. An analysis of public debt and the dynamics of external and internal debt is conducted. The forecast indicators of Ukraine's fiscal policy are analyzed, and international experiences in fiscal policy are considered. The problems of Ukraine's fiscal policy are identified, and directions for its improvement are formulated: the implementation of tax incentives (taking into account the consequences of military actions); the formation of support programs for medium and large businesses; improvement of legislation to create conditions for attracting foreign investments; enhancement of investment policy and tax legislation considering the experience of EU countries; provision of tax credits for enterprises conducting research and development; development of support programs for enterprises of strategic importance; drafting a plan of measures to repay external and internal debt; and increasing control over the use of local budget funds.

Keywords: budget policy, tax policy, tax system, budget system, budget, revenues, expenditures, tax revenues, legislation, control.

Постановка проблеми. В умовах змінності впливу факторів ринкового середовища, змінності податкового, митного та бюджетного законодавства, нестабільності економіки та політичної ситуації важливим питанням є наповнення доходів державного та місцевого бюджету, що потребує виваженої бюджетно-податкової політики. Саме бюджетно-податкова політика забезпечує збільшення доходів, формування видаткової частини, визначення напрямів реформування податкової системи, джерел покриття внутрішнього і зовнішнього боргу. Актуалізує дослідження також те, що бюджетно-податкова політика впливає на розробку заходів по відновленню роботи підприємств, підвищенню рівня життя населення, стан економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування бюджетної та податкової системи, визначення бюджетно-податкової політики розкриті у працях науковців: Василик О. Д. [2]; Дем'янишин В. [3]; Дєдушев І. В. [5]; Крисоватий А. І. [7]; Мейш А. В., Ільченко О. М. [8]; Огренич Ю. О. [10; 11; 21]; Петричко М. М., Басара М. М. [12]; Проць Н. [15]; Руденко Ю. М. [16]; Скаска О., Могила І.-Л. [17]; Томнюк Т. Л. [18]; Турянський Ю. І. [19]; Фещенко Л. В., Проноза П. В., Кузьминчук Н. В. [20].

Доцільно відзначити, що залишаються не розкритими питання визначення проблем, напрямів реформування бюджетно-податкової політики на основі дослідження зарубіжного досвіду. Означене актуалізує необхідність дослідження стану бюджетної та податкової системи України.

Постановка цілей. Метою статті є дослідження особливостей бюджетно-податкової

політики, визначення проблем та обґрунтування доцільності її реформування на основі зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бюджетна політика є важливим інструментом, який дозволяє сформулювати заходи щодо розподілу, використання фінансових ресурсів держави, визначити напрями погашення внутрішнього та зовнішнього боргу, шляхи зростання доходів, напрями розподілу видатків, а також реформування податкової системи. Поряд з цим, податкова політика відіграє вагомим значення у визначенні механізму, процесу сплати податків, напрямів вдосконалення податкової системи. Загалом бюджетно-податкова політика країни впливає на роботу, розвиток суб'єктів господарювання, соціальний захист та рівень доходів населення, економічну ситуацію. Тому реформування бюджетно-податкової політики дозволить вдосконалити податкову, бюджетну систему, вплинути на митну, боргову, фінансову політику.

Враховуючи важливість бюджетної політики країни розглянемо її особливості та існуючі підходи науковців до трактування поняття «бюджетна політика» (табл. 1).

Отже, бюджетна політика впливає на економічні, соціальні показники через розподіл, використання фінансових ресурсів, визначення напрямів поповнення бюджету, вдосконалення податкової системи, джерел покриття внутрішнього і зовнішнього боргу, а також має вплив на рівень життя населення, діяльність суб'єктів господарювання. Від ефективності бюджетної політики залежить стан податкової, бюджетної системи.

Вагомим значення також відіграє податкова

Таблиця 1

Визначення поняття «бюджетна політика»

Автор	Визначення поняття бюджетна політика
Дєдушев І. В.	«спрямована діяльність уповноважених осіб щодо формування або регулювання суспільних відносин у сфері формування та використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду» [5, с. 39].
Мейш А. В., Ільченко О. М.	«активний інструмент економічної та соціальної політики держави» [8, с. 123].
Дем'янишин В.	«розробка основних напрямків використання бюджету відповідно до засад соціально-економічного розвитку суспільства» [3, с. 9].
Проць Н.	«бюджетна політика на місцевому рівні – сукупність цілей і заходів представницьких та виконавчих органів влади щодо формування й використання бюджетних ресурсів, необхідних для виконання власних та делегованих повноважень і забезпечення сталого розвитку територіальних громад» [15, с. 61].
Петричко М. М., Басара М. М.	«сукупність прийомів та методів бюджетного регулювання, які діють як важіль впливу на економічні, соціальні та стратегічні цілі країни та забезпечують цілеспрямовану діяльність держави щодо формування та використання державних фінансових ресурсів» [12, с. 579–580].

Джерело: складено авторами на основі [3; 5; 8; 12; 15]

політика та підходи до трактування поняття «податкова політика» наведені в табл. 2.

Можемо підсумувати, що податкова політика визначає механізм нарахування, сплати податків і зборів, що сприяє формуванню дохідної частини державного та місцевого бюджету у вигляді податкових надходжень, забезпеченню видаткової частини. Податкова політика також визначає напрямки удосконалення податкової системи, що впливає на діяльність суб'єктів господарювання, надання пільг для соціальних категорій населення.

Доцільно зауважити, що особливість бюджетно-податкової політики полягає у виконанні фіскальної функції, тобто формування доходів, регулювання розміру витрат. Основним джерелом наповнення доходної частини державного та місцевого бюджету є податкові надходження. Поряд з фіскальною важливе значення відіграє функція регулювання доходів та витрат, що здійснюється на рівні законодавства, а також проведення фінансового контролю за напрямками витрачання ресурсів [7].

Оскільки податкові надходження складають основну частку доходів бюджету слід відзначити, що важливим питанням є склад податкової системи країни, яка включає набір податків та зборів. Відповідно до Податкового кодексу України податки та збори поділяються на загальнодержавні і місцеві (рис. 1) [2].

Саме вони формують податкові надходження як на рівні держави, так і на рівні органів місцевого самоврядування.

Враховуючи важливість формування бюджетно-податкової політики проаналізовано структуру доходів бюджету, динаміку податкових надходжень за 2020–2023 рр. та січень-жовтень 2024 р. (рис. 2). Зокрема, протягом 2023 р. відносно 2022 р. спостерігається зростання доходів Зведеного бюджету України на 41%, податкових надходжень на 22%, неподаткових надходжень у 178 разів. При цьому, у структурі податкових надходжень за 2023 р. відносно 2022 р. відбулися такі зміни: податок та збір на доходи фізичних осіб підвищився на 18%; податок на прибуток підприємств виріс на 22%; рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення скоротилася на 31%; акцизний податок підвищився на 64%; податок на додану вартість виріс на 24%; надходження від ввізного мита підвищилися на 70%; надходження від місцевих податків та зборів виросло на 18%. Відзначимо, що у структурі неподаткових надходжень маємо такі зміни: кошти, що перераховуються Національним банком України, які виросли за 2023 р. відносно 2022 р. у 282 рази; власні надходження бюджетних установ проти 2022 р. виросли у 235 разів. Крім того, з 2022 р. Україна отримала надходження у вигляді офіційних трансфертів

Таблиця 2

Визначення поняття «податкова політика»

Автор	Визначення поняття податкова політика
Скаска О., Могила І.-Л.	«міжнародна податкова політика – це сукупність правил, законів і угод, що визначають оподаткування міжнародної торгівлі та інвестицій. Вона передбачає такі питання, як: оподаткування доходів громадян за кордоном, подвійне оподаткування і співпраця національних податкових органів» [17, с. 91].
Турянський Ю. І.	«складова фінансової політики держави, що виникає з приводу становлення і правового регламентування податків з метою розподілу та перерозподілу частини ВВП і формування централізованих фондів грошових ресурсів шляхом встановлення та зміни елементів податків (податкових ставок, бази оподаткування, податкових пільг, податкових санкцій, суб'єктів, об'єктів оподаткування тощо)» [19, с. 295].
Крисоватий А. І.	«діяльність держави у сферах запровадження, правового регламентування та організації справляння податків та податкових платежів, які виступають знаряддям розподілу та перерозподілу частини валового внутрішнього продукту та формування централізованих фондів грошових ресурсів держави» [7, с. 22].
Міністерство фінансів України	«державна податкова політика – це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави» [13].
Руденко Ю. М.	«явище, яке має потужну суспільну функцію, системи правових, економічних і організаційно-контрольних заходів органів публічної влади щодо встановлення і стягнення податків і податкових платежів із метою формування фінансової бази держави для подальшого виконання покладених на неї завдань і функцій, стимулювання соціально-економічного розвитку, забезпечення національної безпеки, надання суспільних послуг населенню, які виробляються та корегуються на основі взаємодії державної влади та інститутів громадянського суспільства» [16, с. 98].

Джерело: складено авторами на основі [7; 13; 16; 17; 19]

від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ, які за 2023 р. скоротилися на 9,9%.

Впродовж січня-жовтня 2024 р. порівняно з 2023 р. відбулося скорочення доходів Зведеного бюджету України на 12,2%, неподаткових надходжень на 26,4%, але податкові надходження вирости на 3,0%.

Також проаналізуємо динаміку видатків в рамках Зведеного бюджету України за 2020–2023 рр. та січень-жовтень 2024 р. (рис. 3). Протягом 2020–2023 рр. спостерігається стрімка тенденція до зростання видатків та у 2023 р. підвищення склало 46%. У структурі видатків за 2023 р. відносно 2022 р. відбулися такі зміни: загальнодержавні функції – зростання на 13%; обслуговування боргу та виплати за державними деривативами – підвищення на 55%; оборона – зростання на 83%; громадський порядок, безпека та судова влада – підвищення на 30%; економічна діяльність – зростання на 58%; охорона навколиш-

нього природного середовища – виростило на 22%; житлово-комунальне господарство – виростило на 71%; охорона здоров'я – підвищення на 1%; духовний та фізичний розвиток – зростання на 14%; освіта – підвищення на 6%; соціальний захист та соціальне забезпечення – зростання на 13%. Таким чином, кожного року відбувається зростання дохідної та відповідно видаткової частини, що обумовлено зовнішніми факторами. Водночас, за січень-жовтень 2024 р. порівняно з 2023 р. видатки скоротилися на 17,9%.

Можемо відзначити, що змінною є динаміка показника кредитування відповідно до Зведеного бюджету України, адже протягом 2023 р. відносно 2022 р. надання кредитів скоротилося на 40%, повернення кредитів підвищилося на 19%. Поряд з цим, за січень-жовтень 2024 р. відносно 2023 р. надання кредитів скоротилося на 44,4% та повернення кредитів на 33,1%. Щодо показника фінансування в рамках Зведеного бюджету України,

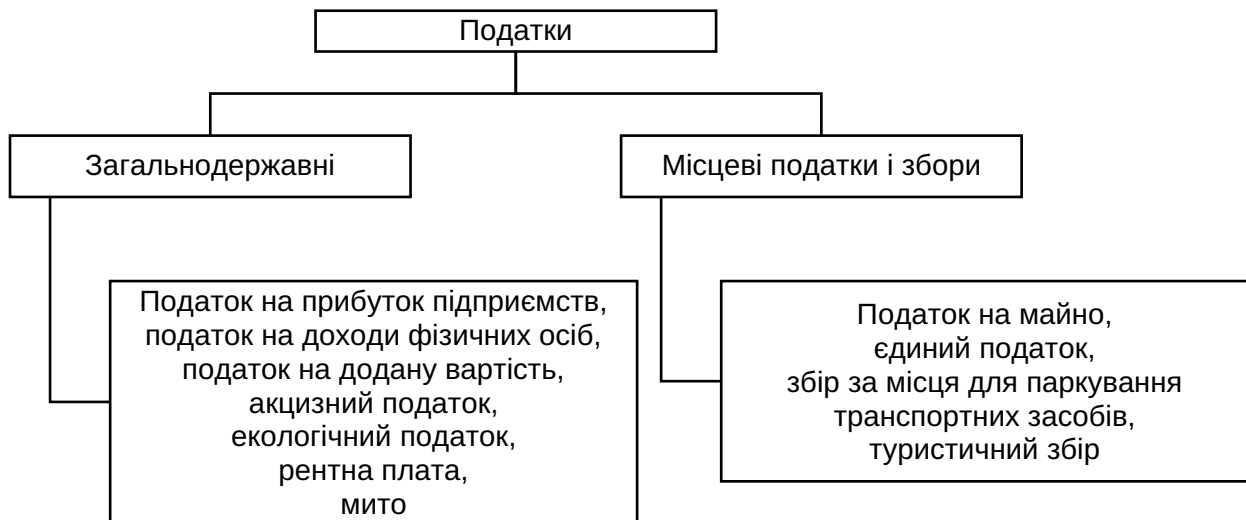

Рис. 1. Види податків в Україні

Джерело: складено авторами на основі [14]

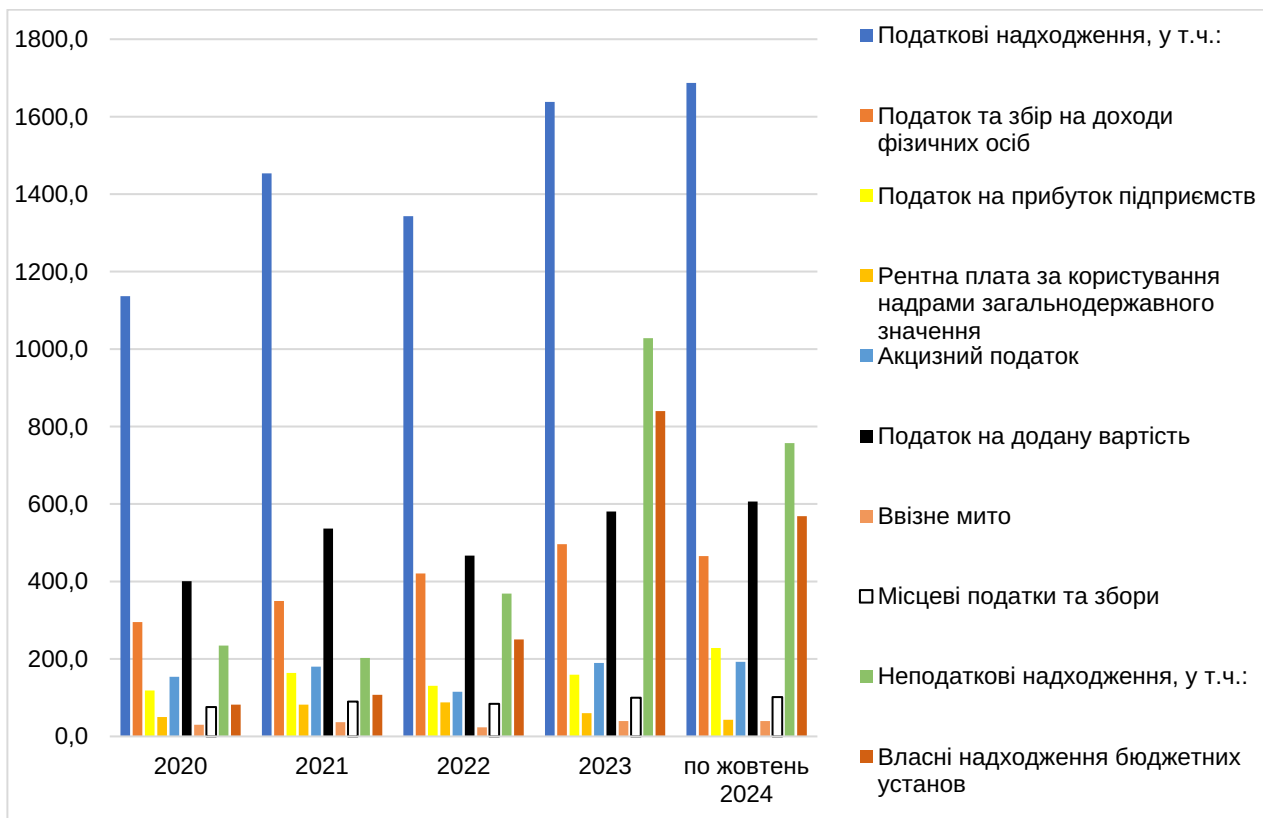

Рис. 2. Динаміка доходів Зведеного бюджету України за 2020–2023 рр. та січень-жовтень 2024 р. (млрд грн)

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

то за 2023 р. порівняно з 2022 р. запозичення підвищилися на 30%, погашення скоротилися на 3,3%. За січень-жовтень 2024 р. відносно 2023 р. запозичення підвищилося на 11,1%, погашення зросло у 1,32 рази.

Далі розглянуто динамку державного боргу України за 2018–2023 рр. та за 31.10.2024 р. (рис. 4). Протягом 2023 р. порівняно з 2022 р. відбулося зростання державного боргу на 34%, внутрішнього боргу на 10%, зовнішнього

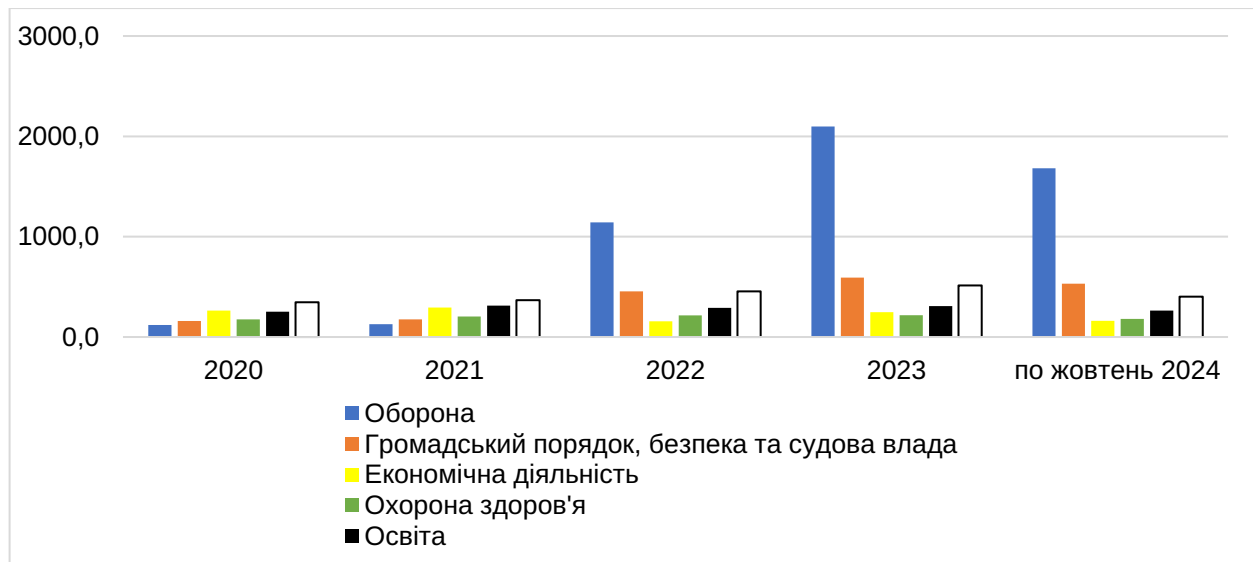

Рис. 3. Динаміка видатків Зведеного бюджету України за 2020–2023 рр. та січень-жовтень 2024 р. (млрд грн)

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

боргу на 49%, загальної суми державного та гарантованого державою боргу на 30%. За 31.10.2024 р. відносно 2023 р. сума державного боргу виросла на 8,80%. Отже, відбувається стрімке зростання заборгованості України протягом досліджуваного періоду.

Поряд з рівнем державного боргу України також досліджено динаміку податкового боргу, адже податкові надходження формують основну частку дохідної частини бюджету (рис. 5). Доцільно зауважити, що сума податкового боргу протягом 2023 р. відносно 2022 р. знизилася на 4%, сума списаної безнадійної заборгованості зросла у 6,25 разів, сума боргу по митним платежам на 01.01.2024 р. відсутня. За 01.11.2024 р. відносно 2023 р. сума податкового боргу зросла на 26,25%.

Враховуючи проведені дослідження, важливим завданням бюджетно-податкової полі-

тики є розробка заходів щодо погашення внутрішнього та зовнішнього боргу, скорочення суми податкового боргу.

Провівши дослідження показників бюджетно-податкової політики України здійснено прогноз основних показників на 2025–2027 рр. (табл. 3).

Враховуючи отримані прогнозні дані слід відзначити, що за 2027 р. проти 2026 р. відбудеться зростання доходів на 10,70%, податкових надходжень на 6,54%, неподаткових надходжень на 14,77%, видатків на 11,98%, фінансування на 14,76%. Прогнозні дані демонструють тенденцію до зростання дохідної та видаткової частини державного бюджету.

В рамках Національної стратегії доходів України сформовано стратегічні цілі реформування податкової, митної системи: «забез-

Таблиця 3

Прогнозні показники державного бюджету на 2025–2027 рр., млрд грн

Показники	2025	2026	2027
Доходи	3454,75	3868,66	4282,57
Податкові надходження	1837,3	1965,80	2094,30
Неподаткові надходження	1079,53	1266,64	1453,74
Видатки	4925,10	5595,29	6265,48
Кредитування	-13,04	-16,89	-20,75
Фінансування	1457,31	1709,74	1962,16

Джерело: розраховано за джерелом [1]

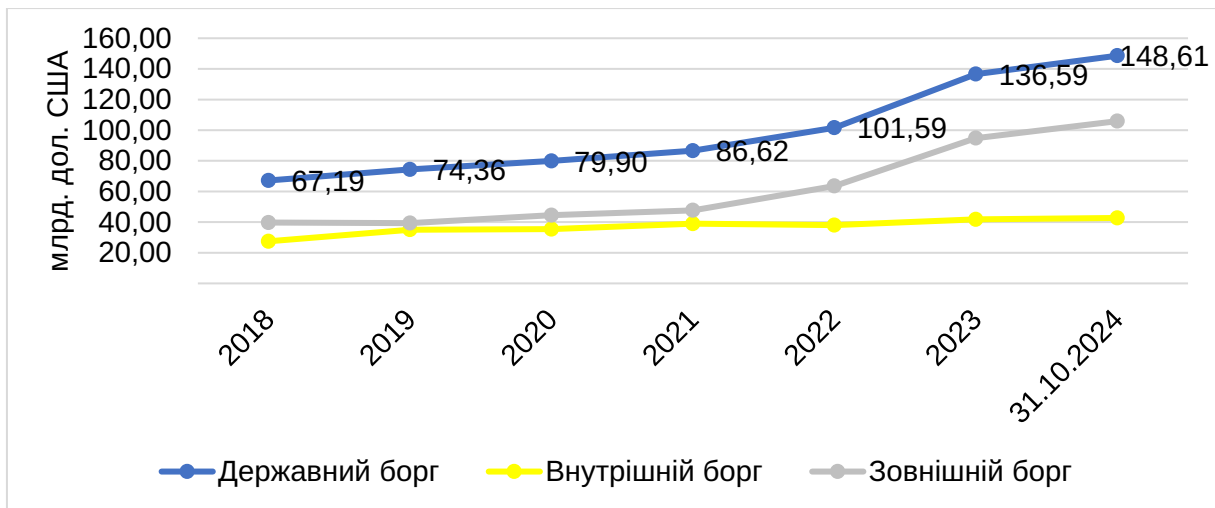

Рис. 4. Динаміка державного боргу України за 2018–2023 рр. та за 31.10.2024 р. (млрд дол США)

Джерело: побудовано авторами на основі [4]

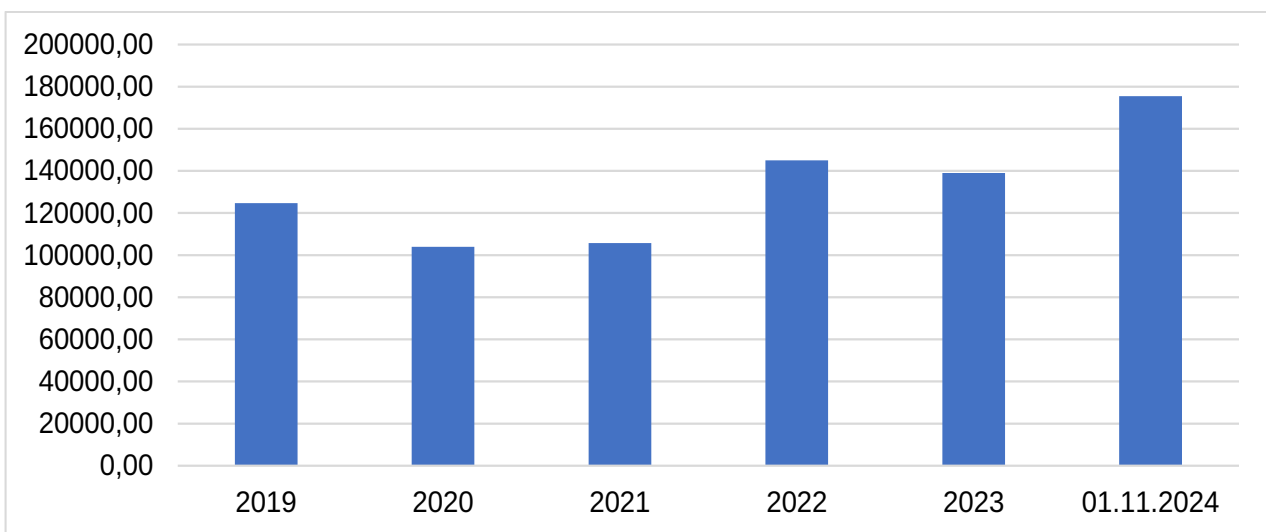

Рис. 5. Динаміка податкового боргу України за 2019–2023 рр. та на 01.11.2024 р. (млн грн)

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

печення макроекономічної та фінансової стабільності через збереження рівня мобілізації доходів та зменшенні потреби у зовнішньому фінансуванні; забезпечення адаптації законодавства України до законодавства ЄС та виконання міжнародних зобов'язань України в частині митної і податкової політики та адміністрування; зміцнення доброчесності та довіри до контролюючих органів через посилення антикорупційних заходів та підвищення прозорості і ефективності процедур управління; підвищення рівня дотримання податкового та митного законодавства платниками подат-

ків та контролюючими органами; створення та впровадження сучасних цифрових рішень податкового та митного адміністрування» [9]. Здійснення реформування податкової системи сприятиме зростанню податкових надходжень, зменшенню податкового навантаження на суб'єктів господарювання, що сприятиме наповненню дохідної частини бюджету.

Важливим питанням є дослідження та врахування досвіду формування податкової політики іноземних країн. Тому здійснено дослідження податкової системи в Польщі, Німеччині та Канаді (табл. 4).

Таблиця 4

Характеристика податків в Польщі, Німеччині та Канаді

Країна	Назва податку	Ставка
Польща	Податок на доходи юридичних осіб (СІТ)	19%
	Податок на доходи фізичних осіб (РІТ)	оподаткування на загальних засадах за шкалою оподаткування 17% та 32%; оподаткування на загальних принципах за фіксованою ставкою 19% податку (наприклад, на підприємницьку діяльність, на готівковий капітал)
	Податок з товарів та послуг (ПДВ/VAT)	23% можливі ставки 8%, 5% та 0%
Німеччина	Податок на прибуток	від 15% до 45% в залежності від розміру доходу
	Інвестиційний податок	25%
	Податок на додану вартість (ПДВ)	19%, 7% або 0%
Канада	Податок на прибуток	від 15% до 33% в залежності від розміру доходу

Джерело: побудовано авторами на основі [22; 23; 24]

Слід підсумувати, що кожна країна має специфічні ознаки податкової політики щодо визначення процесу нарахування і сплати податків, розміру податкового навантаження, функціонування контролюючих органів, взаємодії з платниками податків.

Враховуючи результати проведено дослідження виокремлено проблеми бюджетно-податкової політики України, серед них: значний рівень податкового навантаження на діяльність суб'єктів господарювання; відсутність програм підтримки крупного бізнесу, який постраждав від воєнних дій; складність законодавства для залучення іноземних інвесторів; відсутність чіткого плану заходів з погашення зовнішнього та внутрішнього боргу; значний рівень фінансової автономії органів місцевого самоврядування та відсутність контролю на рівні держави за використанням коштів місцевого бюджету; часта змінність податкового, митного та бюджетного законодавства; відсутність стимулів для розвитку малого та середнього бізнесу; постійне зростання зовнішнього та внутрішнього боргу держави; зростання податкового боргу, що обумовлено збільшенням випадків ухилення від сплати податків; пропорційна система податкового навантаження на всі верстви населення не враховуючи рівень доходів.

Враховуючи виділені недоліки, сформовано напрями вдосконалення бюджетно-податкової політики України, зокрема: впровадження податкових пільг, з урахуванням наслідків воєнних дій, для малого, середнього

та крупного бізнесу; запровадження програм підтримки середнього та крупного бізнесу, які постраждали від воєнних дій; вдосконалення інвестиційної політики з метою залучення іноземних інвесторів; реформування податкового законодавства та впровадження досвіду країн ЄС; розробка програм підтримки для підприємств, які мають стратегічне значення; визначення плану заходів з погашення зовнішнього та внутрішнього боргу шляхом врахування прогнозу доходів бюджету; підвищення контролю на рівні держави за використанням коштів місцевого бюджету; продовжувати надавати фінансову автономію органам місцевого самоврядування та одночасно визначити рівень відповідальності за нецільове використання коштів місцевого бюджету; реформування митного законодавства та посилення контролю за сплатою мита; розвиток ринку фінансових послуг та підвищення прозорості операцій з цінними паперами; відновлення планових та позапланових перевірок для платників податків, які мають значний рівень податкового ризику, ухиляються від сплати податків.

Слід відзначити, що бюджетно-податкова політика має важливе значення для економіки країни, зростання макроекономічних показників та відповідно існує потреба у створенні умов для розвитку підприємств, захисті прав соціальних верст населення, залученні іноземних інвесторів. Тому важливим завданням є дослідження досвіду країн ЄС, подальше впровадження заходів задля вдосконалення бюджетно-податкової політики.

Висновки. Отже, бюджетно-податкова політика має вагомий вплив на соціально-економічний розвиток країни, формування доходів, здійснення видатків бюджету, визначення способів погашення державного боргу, ефективність та процес реформування податкової системи, організацію процесу нарахування, сплати податків і зборів. Все це впливає на відновлення роботи та розвиток бізнесу, рівень життя населення, стан економіки країни. Важливими завданнями бюджетно-подат-

кової політики є подолання тіньової економіки, реформування податкового, митного, бюджетного законодавства та впровадження анти-офшорного законодавства. Реформування бюджетно-податкової політики дозволить вдосконалити систему оподаткування, сприятиме зменшенню податкових боргів, зростанню податкових надходжень до бюджету, погашенню державного боргу, покращенню соціального забезпечення населення, що матиме позитивний вплив на стан економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджет 2023 року. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582
2. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник. Київ : НІОС, 2001. 416 с.
3. Дем'янишин В. Теоретичні та практичні аспекти вдосконалення фінансово-кредитного механізму. *Вісник ТНЕУ*. 2011. № 2. С. 7–20.
4. Державний борг та гарантований державою борг. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>
5. Дєдушев І. В. Бюджетна політика: поняття та завдання. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 77, Ч. 2. С. 37–41.
6. Динаміка податкового боргу. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-rokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg>
7. Крисоватий А. І. Податкова політика України: концептуальні засади теорії і практики: дис. ... д-ра економ. наук: 08.04.01 / Київський національний економічний університет. Київ, 2006. 485 с.
8. Мейш А. В., Ільченко О. М. Бюджетна політика України як основа макроекономічної стабільності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 3. С. 122–127.
9. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf.
10. Огренич Ю. О., Кармазіна В. С. Особливості функціонування контролюючих органів у сфері реалізації податкової та митної політики в Україні під час воєнного стану: стан і напрямки вдосконалення. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія: Економіка і менеджмент*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 54. С. 42–50.
11. Огренич Ю. О., Сопіна А. Є. Особливості функціонування податкових систем країн ЄС і України та шляхи їх реформування. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка: Науковий журнал*. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 9. С. 7–16.
12. Петричко М. М., Басара М. М. Бюджетна політика України: теоретичний та практичний аспекти. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 578–582. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/103.pdf
13. Податкова політика. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>.
14. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 11.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#top>
15. Проць Н. Сутність та принципи формування бюджетної політики на місцевому рівні. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 3. С. 56–62.
16. Руденко Ю. М. Сутність податкової політики держави та вплив громадянського суспільства на її вироблення та реалізацію. *Держава та регіони*. 2017. № 3 (59). С. 94–99.
17. Скаско О., Могила І.-Л. Теоретичні засади податкової політики в Україні: принципи, рівні та моделі. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 3. С. 83–96. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1491/0>
18. Томнюк Т. Л. Податкова система: навч. посіб. Чернівці : ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
19. Турянський Ю. І. Податкова політика та механізм її реалізації. *Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць*. 2014. Вип. 24.6. С. 293–299.
20. Фещенко Л. В., Проноза П. В., Кузьминчук Н. В. Бюджетна система України: навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 440 с.
21. Ohrenych Yu. O., Krasnoshchok Ya. V. Impact of offshore zones on tax planning of enterprises: types, features, measures to counteract tax evasion. *Financial Strategies of Innovative Economic Development:*

Proceedings Scientific Publications (Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки: Збірник наукових праць). Zaporizhzhia : Publishing House "Helvetica", 2023. Issue 2 (58). P. 80–89.

22. Poznaj co to jest ustawa budżetowa, deficyt, subwencja, dotacja i inne. Podatki.gov.pl. URL: <https://www.podatki.gov.pl/z-twoich-podatkow/najwazniejsze-pojecia-z-twoich-podatkow/>.

23. Steuerarten. Bundesministerium der Finanzen. URL: <https://www.bundesfinanzministerium.de/Web/DE/Themen/Steuern/Steuerarten/steuerarten.html>.

24. Taxes. Canada Revenue Agency (CRA). URL: <https://www.canada.ca/en/services/taxes.html>.

REFERENCES:

1. Budget of 2023. Ministry of Finance of Ukraine. Available at: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582. (in Ukrainian)

2. Vasylyk O. D. (2001). *Teoriia finansiv: pidruchnyk* [Theory of finance: a textbook]. Kyiv: NIOS, 416 p. (in Ukrainian)

3. Demyanishin V. (2011). Teoretychni ta praktychni aspekty vdoskonalennia finansovo-kredytnoho mekhanizmu [Theoretical and practical aspects of improving the financial and credit mechanism]. *Herald of TNEU*, no. 2, pp. 7–20. (in Ukrainian)

4. State debt and state-guaranteed debt. Ministry of Finance of Ukraine. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg>. (in Ukrainian)

5. Dedushev I. V. (2023). Biudzhetna polityka: poniattia ta zavdannia [Budget policy: concepts and tasks]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law*, Issue 77, Part 2, pp. 37–41. (in Ukrainian)

6. Dynamics of tax debt. State Tax Service of Ukraine. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg>. (in Ukrainian)

7. Krysovaty A. I. (2006). *Podatkova polityka Ukrainy: kontseptualni zasady teorii i praktyky* [Tax policy of Ukraine: conceptual foundations of theory and practice]: diss. ... Dr. Economist. Sciences: 08.04.01. Kyiv, 485 p. (in Ukrainian)

8. Meish A. V., Ilchenko O. M. (2019). Biudzhetna polityka Ukrainy yak osnova makroekonomichnoi stabilnosti [Budget policy of Ukraine as the basis of macroeconomic stability]. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*, no. 3, pp. 122–127. (in Ukrainian)

9. National income strategy until 2030. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf. (in Ukrainian)

10. Ohrenych Yu. O., Karmazina V. S. (2023). Osoblyvosti funktsionuvannia kontroliuichykh orhaniv u sferi realizatsii podatkovoї ta mytnoi polityky v Ukraini pid chas voiennoho stanu: stan i napriamky vdoskonalennia [Peculiarities of the functioning of control bodies in the field of implementation of tax and customs policy in Ukraine during martial law: status and directions for improvement]. *Scientific Bulletin of the International Humanities University: collection of scientific papers. Series: Economics and management*, Issue 54, pp. 42–50. (in Ukrainian)

11. Ohrenych Yu. O., Sopina A. E. (2021). Osoblyvosti funktsionuvannia podatkovykh system krain YeS i Ukrainy ta shliakhy yikh reformuvannia [Peculiarities of functioning of the tax systems of the EU countries and Ukraine and ways of their reform]. *Taurian Scientific Bulletin. Series: Economics: Scientific journal*, Issue 9, pp. 7–16. (in Ukrainian)

12. Petrychko M. M., Basara M. M. (2016). Biudzhetna polityka Ukrainy: teoretychni ta praktychni aspekty [Budget policy of Ukraine: theoretical and practical aspects]. *Economy and society*, Issue 2, pp. 578–582. Available at: chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglcfindmkaj/https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/103.pdf. (in Ukrainian)

13. Tax policy. Ministry of Finance of Ukraine. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>. (in Ukrainian)

14. Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 № 2755-VI. Update date: 11.12.2024. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#top>. (in Ukrainian)

15. Prots N. (2015). Sutnist ta pryntsyipy formuvannia biudzhetnoi polityky na mistsevomu rivni [The essence and principles of budget policy formation at the local level]. *Economic journal of Lesya Ukrainka East European National University*, no. 3, pp. 56–62. (in Ukrainian)

16. Rudenko Yu. M. (2017). Sutnist podatkovoї polityky derzhavy ta vplyv hromadianskoho suspilstva na yii vyroblennia ta realizatsiiu [The essence of the tax policy of the state and the influence of civil society on its development and implementation]. *State and regions*, no. 3 (59), pp. 94–99. (in Ukrainian)

17. Skasco O., Mohyla I.-L. (2023). Teoretychni zasady podatkovoї polityky v Ukraini: pryntsyipy, rivni ta modeli [Theoretical foundations of tax policy in Ukraine: principles, levels and models]. *Bulletin of the economy*, Issue 3, pp. 83–96. Available at: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1491/0>. (in Ukrainian)

18. Tomniuk T. L. (2022). *Podatkova systema: navch. posib.* [Tax system: education. Manual] Chernivtsi: CHTEI DTEU, 324 p. (in Ukrainian)
19. Turyansky Yu. I. (2014). Podatkova polityka ta mekhanizm yii realizatsii [Tax policy and the mechanism of its implementation]. *Scientific bulletin of NLTU of Ukraine: collection of scientific and technical works*, Issue 24.6, pp. 293–299. (in Ukrainian)
20. Feshchenko L. V., Pronoza P. V., Kuzmynchuk N. V. (2008). *Biudzhetna systema Ukrainy: navch. posib.* [The budget system of Ukraine: education. manual]. Kyiv: Condor, 440 p. (in Ukrainian)
21. Ohrenych Yu. O., Krasnoshchok Ya. V. (2023). Impact of offshore zones on tax planning of enterprises: types, features, measures to counteract tax evasion. *Financial Strategies of Innovative Economic Development: Proceedings Scientific Publications*, Issue 2 (58), pp. 80–89.
22. Poznaj co to jest ustawa budżetowa, deficyt, subwencja, dotacja i inne. [Podatki.gov.pl](https://www.podatki.gov.pl). Available at: <https://www.podatki.gov.pl/z-twoich-podatkow/najwazniejsze-pojecia-z-twoich-podatkow/>.
23. Steuerarten. Bundesministerium der Finanzen. Available at: <https://www.bundesfinanzministerium.de/Web/DE/Themen/Steuern/Steuerarten/steuerarten.html>.
24. Taxes. Canada Revenue Agency (CRA). Available at: <https://www.canada.ca/en/services/taxes.html>.